

UPPSALA
UNIVERSITET

BESLUT

2024-05-07 Dnr UFV 2024/354

Kulturdepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress

Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare

Stina Fallberg Sundmark

Telefon

018-471 2686

www.uu.se

stina.fallberg-sundmark@uu.se

Remiss av betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer. Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:3)

Beslut

Härmed beslutas

- att Uppsala universitet överlämnar expertgruppens yttrande som sitt svar på rubricerad remiss.

Bakgrund

Uppsala universitet har anmodats lämna yttrande över rubricerad remiss. Bifogat yttrande har utarbetats av en expertgrupp bestående av universitetslektor Lars M Andersson, historiska institutionen, universitetslektor Håkan Bengtsson, teologiska institutionen, universitetslektor Henrik Edgren, institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningssociologi och universitetslektor Anette Månsson, institutionen för lingvistik och filologi.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad rektor i närvaro av universitetsdirektör Caroline Sjöberg efter föredragning av utbildningsledare Stina Fallberg Sundmark. Närvarande därutöver var akademiombudsman Per Abrahamsson och Uppsala studentkårs ordförande Anton Sánchez Sulejmani.

Anders Hagfeldt

Stina Fallberg Sundmark

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2024-05-07 Dnr UFV 2024/354

Kulturdepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress

Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare

Stina Fallberg Sundmark

Telefon

018-471 2686

www.uu.se

stina.fallberg-sundmark@uu.se

Remiss av betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer. Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:3)

Uppsala universitet har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss. Följande yttrande har utarbetats av en expertgrupp bestående av universitetslektor Lars M Andersson, historiska institutionen, universitetslektor Håkan Bengtsson, teologiska institutionen, universitetslektor Henrik Edgren, institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningssociologi och universitetslektor Anette Månsson, institutionen för lingvistik och filologi.

Övergripande generella synpunkter

Uppsala universitet välkomnar att judiskt liv i Sverige uppmärksammas och tillstyrker i huvudsak utredningens förslag med de synpunkter som anförs nedan.

Kommentarer och ändringsförslag

Uppsala universitet framför följande synpunkter, kommentarer och ändringsförslag.

5.1.5 Centrala myndigheter

Uppsala universitet noterar att universitets- och högskolesektorn saknas i uppräknningen av myndigheter som är centrala för strategins genomförande. Specialistkompetens inom studier i och forskning om judisk kultur, historia och religion, liksom jiddisch och hebreiska samt antisemitism och hatbrott finns främst på några av landets lärosäten, däribland Uppsala universitet med utbildning och forskning i hebreiska, hebreiska bibeln, judendomen som religion och kultur, svensk-judisk kultur och historia, judisk-kristna relationer, antisemitism och hatbrott. Vid lärosätet finns både Forum för judiska studier, som koordinerar verksamheten inom fältet judiska studier i vid mening och Hugo Valentincentrum som har ett regeringsuppdrag avseende forskning om Förintelsen och folkmord och även bedriver forskning om antisemitism och Förintelsens minneskultur. För att stärka kunskap, utbildning och forskning är det därför inte tillräckligt med uppdrag till Statens skolverk och Vetenskapsrådet. Uppsala universitet menar således att universitets- och högskolesektorn borde lyftas fram.

YTTRANDE

Detsamma gäller museivärlden där det för det judiska kulturarvet finns relevanta samlingar på Judiska museet samt på olika museer och arkiv runt om i landet. I utredningen nämns enkom Statens historiska museer, som är organisatorisk hemvist för Sveriges museum om Förintelsen.

5.2.2 Stärkt förmåga hos polisen att bekämpa hatbrott mot judar

Uppsala universitet delar betänkandets slutsats om att ”Polismyndighetens förmåga att kunna identifiera och rätt hantera hatbrott mot judar behöver öka”. Uppsala universitet anser dock att det även krävs ett uppdrag till lärosäten att ge utbildningar om antisemitism och antisemitiska hatbrott. Sådana utbildningar har utvecklats och getts vid Uppsala, Göteborgs (Segerstedtinstitutet) och Lunds universitet. Samtliga dessa lärosäten skulle kunna vidareutveckla dessa utbildningar i samarbete med Polismyndigheten.

5.2.3 Brottsförebyggande rådet ska genomföra en fördjupad studie om antisemitiska hatbrott

Uppsala universitet ställer sig bakom förslaget att ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att följa upp rapporten om antisemitiska hatbrott från 2019. Dock menar Uppsala universitet att uppmaningen till Regeringen att ”också överväga om uppdraget till Brottsförebyggande rådet ska ges återkommande” bör ersättas med ett konkret förslag om att uppföljningar ska göras åtminstone vart femte år under den period som strategin ska gälla.

5.2.4 Fortsatt arbete mot antisemitism i skolan

Uppsala universitet delar betänkandets uppfattning om skolans stora betydelse i arbetet mot antisemitism. Även här är det centralt att involvera lärosätena (se nedan under 5.4.1). Statens skolverk och Forum för levande historia har genomfört en utbildning i regi av Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet. Uppsala universitet vill betona att det även är viktigt att andra utbildningsaktörer, så som Svenska kommittén mot antisemitism, också fortsättningsvis engageras i dessa utbildningar.

5.2.5 Regeringens åtgärdsprogram mot antisemitism bör fortsätta

Uppsala universitet delar uppfattningen att regeringens åtgärdsprogram mot antisemitism bör fortsätta, men anser att det behövs en översyn av åtgärdsprogrammet, gärna med intryck från den norska handlingsplanen mot antisemitism.

5.3.3 Hänsyn till judiska helgdagar i skola och övrig utbildning

Förslaget att inom högre utbildning beakta behov av ledighet på judiska helgdagar är komplicerat. Individuella lösningar utifrån enskilda studenters behov görs redan inom vissa utbildningar. I betänkandet lyfts dock fram att det kan upplevas svårt att begära denna typ av hänsyn,

YTTRANDE

eftersom studenten då avslöjar sin judiska identitet. Att mer generellt ta hänsyn till judiska högtider i utbildningsplaneringen bedömer Uppsala universitet som praktiskt svårt att genomföra utifrån bland annat lokaltillgång och utbildningsupplägg. Dessutom skulle det vara svårt att upprätthålla likabehandling av studenter med olika religiös tillhörighet.

5.4.1 Stimulansbidrag för judiska studier i årskurs 7–9

I betänkandet föreslås stärkta insatser inom utbildning och forskning för att främja kunskapen om nationella minoriteters kultur, historia, språk och religion. Uppsala universitet stödjer förslaget om ett stimulansbidrag för att kompensera huvudmän för ökade kostnader i samband med undervisning i judiska studier, men konstaterar att landets lärare även behöver utbildning i judiska studier för att kunna möta den ökade efterfrågan som finns på judiska studier i högstadiet.

Uppsala universitet föreslår att Statens skolverk, i form av uppdragsutbildning, ger Uppsala universitet, Lunds universitet och Göteborgs universitet uppdraget att utbilda verksamma lärare inom området judiska studier. Nämnda lärosäten kan tämligen snabbt starta den här typen av utbildningar, gärna i samarbete med exempelvis lärare från Vasa Real i Stockholm samt med Forum för levande historia.

5.4.2 Statens skolverk ska ta fram undervisningsmaterial om den judiska minoriteten

Uppsala universitet menar att Statens skolverk kan använda sig av samma uppdragsmodell som i kommentaren till 5.4.1 för att ta fram den typ av undervisningsmaterial om den judiska minoriteten som föreslås i utredningen. Aktuell forskning utgör ett viktigt stöd i utformandet av nya undervisningsmaterial.

5.4.3 Satsning på folkbildning för ökad kunskap om judisk kultur och det svensk-judiska kulturarvet

Uppsala universitet tillstyrker förslaget att ”en satsning på folkbildningen [ska] genomföras under hela strategins tidsperiod” och uttrycker en förhoppning om ett återställande av finansieringen av folkbildning generellt.

5.4.4 Stärkt högskoleutbildning i judiska studier

Betänkandets förslag att ge ett ”lärosäte eller utbildningsinstitut [...] i uppdrag att planera, utveckla och genomföra ett magister- eller masterprogram inom judiska studier” liksom förslaget att inrätta ett ”stimulansbidrag [...] för en koordinatorkfunktion som ska samordna kurser nationellt och synliggöra olika studieängar i judiska studier”, finner Uppsala universitet passande. Det behövs dock ytterligare åtgärder. Förslaget om att inrätta ett masterprogram i judiska studier är välkommet. Det finns ett stort behov av att samla den kompetens som finns vid lärosätena, inklusive Paideia, till gemensamma insatser. Ett uppdrag att

YTTRANDE

utforma ett masterprogram måste alltså innebära samarbete mellan olika lärosäten. Detta skulle underlättas om man såg över de administrativa hinder som nu försvårar sådana samarbeten. Uppsala universitet vill även påpeka behovet av ytterligare satsningar på utbildningsprogram på kandidatnivå.

Uppsala universitet vill samtidigt varna för att på förhand snäva in innehållet i ett framtida utbildnings- och forskningsprogram i judiska studier. För en ökad förståelse är det viktigt att ibland lämna den nutida svenska kontexten och betrakta judisk identitet i ett internationellt och historiskt sammanhang.

5.4.5 Stärkt forskning i judiska studier och om nutida judiskt liv i Sverige

Uppsala universitet ser positivt på den föreslagna femåriga forsknings-satsningen i syfte att ”skapa en stabil, levande och långsiktig forskningsmiljö inom området judiska studier och judiskt liv”. Det gäller inte minst inrättandet av en professur. Utan tillsvidareanställning är det svårt att skapa kontinuitet i verksamheten. Vill man bygga långsiktigt krävs emellertid att medel för en sådan professur avsätts för hela strategiperioden. Det är viktigt, som ovan också påpekats om utbildning och forskning, att inte på förhand begränsa professurens inriktning till enbart nutida judiskt liv i Sverige. Detta motsvarar också de behov som har identifierats inom Uppsala universitet.

5.5.4 Satsning på Judiska museet

Uppsala universitet ställer sig bakom förslaget att Judiska museet ska ges en resursförstärkning ”för att kunna stötta museer, arkiv och judiska organisationer över hela landet i syfte att synliggöra det fysiska svensk-judiska kulturarvet”, vilket också underlättar forskning inom fältet. Uppsala universitet betonar även betydelsen av att vården av arkivalier ges extra resurser, såväl ur kulturarvs- som forskningssynpunkt. Detta gäller samtliga arkiv som har större bestånd av arkivhandlingar om svensk-judiska förhållanden. Uppsala universitet föreslår därför att resurser tillförs åtminstone de arkiv och de pågående insatser som redovisas i betänkandet.

5.6.3 Viktigt med uppdrag till Lunds universitet om utbildning av jiddischlärare och utbildning i jiddisch

Uppsala universitet instämmer i betydelsen av det fortsatta stödet till Lunds universitet för utbildning i jiddisch samt i uppbyggnaden av en forskningsmiljö kring jiddisch. Det gäller både som en del i det större området judiska studier och i relation till judisk identitet.

Betänkandet diskuterar den språkliga mångfald som finns i den judiska minoriteten i Sverige, liksom hebreiskans betydelse för judisk kultur. Uppsala universitet noterar dock att betydelsen av biblisk hebreiska och

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

arameiska inte framhålls som ett gemensamt arv för judiskt liv och kultur i Sverige, oavsett vilka språk som talas. Biblisk hebreiska har varit en del av det religiösa livet och har därmed kontinuerligt format judisk kultur och judiskt tänkande. Forskning om dessa ämnen och möjligheten att på högskolenivå studera dessa språk är centralt för att förstå nutida judisk identitet i Sverige. En utmaning är att hebreiska vid flera lärosäten upprätthålls av ett fåtal verksamma personer. Tillgången av lärare och forskare är därmed hotad och riskerar att ytterligare försvagas inför framtiden. Därför vill Uppsala universitet understryka vikten av att också hebreiska och arameiska inkluderas i föreslagna forsknings- och utbildningssatsningar.